

Peršín, Kryštof

Přechod z XVIII. do XIX. století jako převrat s otazníkem : sborník o klíčovém období v literaturách národů ruského impéria

Opera Slavica. 2022, vol. 32, iss. 3, pp. 82-84

ISSN 1211-7676 (print); ISSN 2336-4459 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/OS2022-3-11>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.77042>

License: [CC BY-SA 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/)

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20221206

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

<https://doi.org/10.5817/OS2022-3-11>

Přechod z XVIII. do XIX. století jako převrat s otazníkem – sborník o klíčovém období v literaturách národů ruského impéria¹

BUKHARKIN, P., JEKUTSCH, U. (eds): *Epochenumbruch? Literatur um 1800 im Russischen Reich*. Wiesbaden: Otto Harrasowitz, 2021. 218 s. ISBN 978-3-447-39195-5.

Byť by možná čtenář podle názvu hádal, že před ním leží monografie, jedná se ve skutečnosti o sborník čtrnácti statí různých autorů, jenž se věnuje exponovanému období přelomu XVIII. a XIX. století. Právě k tomuto období se literárněvědná rusistika často obrací jako k době, kdy započaly procesy (pronikání nových literárních stylů, evropských myšlenkových proudů, přestavba žánrového systému atd.), jež nakonec vyústily v jev, který je notoricky znám jako „zlatý věk ruské literatury“. Otazník v názvu naznačuje směr přemýšlení, jímž se autoři příspěvků vydali – literární proces okolo roku 1800 se snaží nahlížet nikoliv jako náhlou rupturu nebo neočekávaný zvrat, nýbrž jako výsledek dlouhodobějšího literárního vývoje. Spíše než do „století páry“ se tak obracejí zpátky do „osvíceného století“, v němž se snaží hledat kořeny pozdějšího zdánlivě překotného literárního vývoje.

Z pohledu tradičně definované rusistiky je zajímavá širší záběru – oblast zájmu totiž ve sborníku není definována filologicky, nýbrž geograficky ve smyslu hranic někdejšího ruského impéria. Toto vymezení je dozajista perspektivní, protože lze pouze těžko uvažovat o jednotlivých národních literaturách (polské, ukrajinské, ruské atd.) jako o oddělených entitách. V rámci imperiálního prostoru musely tyto koexistovat, navzájem na sebe působit, vzájemně přejímat podněty atd. Příspěvky se tudíž mimo ruskou literaturu (jež je ovšem zastoupena nejhojněji) věnují i literatuře polské či ukrajinské. Jazyky sborníku jsou ruština, němčina a angličtina, přičemž je kniha rozdělena na čtyři tematické oddíly – Pojmy a koncepty (Begriffe und Konzepte), Přeměna žánrů (Transformation der Gattungen), Autoři (Autoren) a Kultura na okraji Ruské říše (Kultur an der Peripherie des Russischen Reichs).

Kromě výše uvedeného je geografické vymezení příhodné také tím, že vymezení dosahem ruské imperiální moci slibuje dnes tolik populární postkoloniální pohledy na prostor bývalé Ruské říše. Tato očekávání jsou skutečně naplněna v těch příspěvcích, které se věnují neruským literaturám. Nejdůležitější snad v příspěvku Nazara Fedoraka

1 Tento příspěvek vznikl v rámci grantového projektu specifického výzkumu MUNI/A/1335/2021 *Historické epochy ve slovanských kulturách*.

(byť nutno zdůraznit, že postkoloniálních témat se i tato studie dotýká spíše okrajově, její těžiště leží jinde) *Die ukrainische Literatur auf dem Weg vom Barock zur Romantik*, který se věnuje třem význačným postavám ukrajinské literatury H. Skovorody, I. Kotljarevského a T. Ševčenka. Autor poukazuje na silný vliv tzv. ukrajinského baroka, které jako směr proniklo všemi vrstvami tehdejší ukrajinské společnosti – proniklo nejen k elitě (šlechtě a duchovenstvu), ale jeho vliv je patrný i u vrstev selských a v neposlední řadě u kozáctva, kde se mluví přímo o kozáckém baroku (Kosakenbarock). Bez znalosti této skutečnosti a bez poznání vlivu baroka pak podle autora nelze některá díla soudobé ukrajinské literární produkce pochopit. Baroko poté i v dalším období přirozeně sublinovalo do jiných literárních směrů včetně Ševčenkova romantismu (dlouhodobý vliv barokního světónázoru na literární produkci hluboko do XIX. století ostatně dobře známe i z historie české literatury). Vliv klasicismu byl naopak v ukrajinské literatuře slabší, což autor hypoteticky spojuje s neexistencí ukrajinského národního státu – klasicismus jako státoústředný literární proud nemohl v ukrajinské společnosti najít hlubší odezvu.

„Jevům z periferie“ se věnuje například příspěvek Natalie Schneiderové *Развлекательная культура в придворных кругах и досуг провинциального дворянства*, která si z rozmanitých forem zábavné kultury vybírá divadlo a věnuje se dvorní kultuře, literární tvorbě Kateřiny Veliké a vlivu dvorního života na podoby divadla v okrajových a provinciálních částech říše. Další studie, jíž přispěl V. A. Pozdějev, se dotýká zajímavého fenoménu literární tvorby seminaristů z Vjatky (tj. dnešní Kirov), kteří se hojně věnovali literární činnosti – např. překladům biblických žalmů, knihy Job a jejich nejrůznějším adaptacím. Kolem tamější duchovní akademie dokonce vzniklo poměrně živé literární centrum.

Polskou poezií se zaobírá Andrea Meyerová-Fraatzová ve studii *Uneindeutigkeit in der polnischen Dichtung nach 1800*, přičemž se věnuje zejména zdrojům, z nichž čerpali polští romantičtí básníci, zejména esteticé pozdního klasicistního autora Alexandera Baumgartena, jenž do estetického myšlení vnesl pojmy nejednoznačnosti a nejasnosti, čímž přispěl k utváření fascinace romantiků takovými pomezními jevy jako jsou dvojsmyslnost, motivy dvojníků a revenantů, rozervaných hrdinů, ale také groteskna a ironie. Michał Kuziak se pak v *Der Umbruch von der Aufklärung zur Romantik im Lichte der Pariser Vorlesungen Adam Mickiewiczs* velmi podrobně věnuje Mickiewiczovým přednáškám na univerzitě v Paříži, které tam pronášel po svém odchodu z vlasti, přičemž pro české prostředí jsou zajímavé pasáže dotýkající se básníkovy nepřilíš pozitivního poměru k české literatuře.

Poslední studií, již bychom na tomto místě chtěli zmínit, je anglicky psaná stať Marcuse C. Levitta *The Rise of the Russian Novel Revisited: Evgenii Onegin and the Bурlesque*. Autor přináší na poměry a tradice tuzemské rusistiky poměrně svěží pohled na čítankové Puškinovo dílo. Myšlenkově se opírá o M. Bachtina, *Evžen Oněgin*

je podle něj napájen ze tří zdrojů – titulní hrdina nese byronovské prvky a stopy tradice gotického románu, Lenskij představuje typ německého wertheriána a v Taťaně Larinové lze spatřovat rysy francouzského epistolárního románu. Pro všechny badatele, jež zajímá Puškinovo dílo, je (mimo samotný článek) jistě přínosný i přiložený seznam zpracované literatury, který obsahuje velké množství v našem prostředí zřejmě méně známých „puškinologických“ titulů.

Závěrem pouze dodejme, že i když sborník *Epochenumbruch? Literatur um 1800 im Russischen Reich* navzdory svému poměrně ambicióznímu názvu nepřináší velký převrat v přemýšlení o literatuře některých národů žijících v Ruské říši na přelomu XVIII. a XIX. století, všechny příspěvky dohromady skládají zajímavou, ba i osvěžující mozaiku, která nabízí velké množství podnětných a někdy i nečekaných poznatků.

Kryštof Peršín

Literatura:

BUKHARKIN, P., JEKUTSCH, U. (eds): *Epochenumbruch? Literatur um 1800 im Russischen Reich*. Wiesbaden: Otto Harrasowitz, 2021. 218 s. ISBN 978-3-447-39195-5.

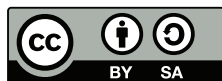
About the author

Kryštof Peršín

Masaryk University, Faculty of Arts, Department of Slavonic Studies, Brno,
Czech Republic

krystofpersin@mail.muni.cz

<https://orcid.org/0000-0002-8423-8168>

Toto dílo lze užit v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-SA 4.0 International (<<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>>). Uvedení se nevztahuje na díla či prvky (např. obrazovou či fotografickou dokumentaci), které jsou v díle užity na základě smluvní licence nebo výjimky či omezení příslušných práv.